

dr hab. Sylwia PANGSY-KANIA, prof. UG

Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Gdański
e-mail: sylwia.pangsy-kania@ug.edu.pl
ORCID: 0000-0002-7850-9101

dr Katarzyna WIERZBICKA

Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: k.wierzbicka@uwb.edu.pl
ORCID: 0000-0002-4158-778X

Anna CZARNOMSKA

Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Gdański
e-mail: aczarnomska@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0704-8915

DOI: 10.15290/oes.2023.01.111.02

**AKTYWNOŚĆ EKSPORTOWA I IMPORTOWA WOJEWÓDZTW
W POLSCE W KONTEKŚCIE ZAKRESU KONCENTRACJI
PRZESTRZENNEJ MIERZONEJ WSKAŹNIKIEM
DYWERSYFIKACJI¹**

Streszczenie

Cel – Celem artykułu jest dokonanie diagnozy aktywności eksportowej i importowej polskich województw przez pryzmat koncentracji przestrzennej oraz zbadanie, czy wskaźnik dywersyfikacji importu jest taki sam jak wskaźnik dywersyfikacji eksportu, a także czy wskaźnik dywersyfikacji traci swoją wartość metodologiczną w określaniu aktywności zarówno eksportowej, jak i importowej polskich województw na skutek trudności w przypisaniu strumieni handlu do konkretnego województwa.

Metoda badań – W artykule zawarto analizę opartą na przeglądzie literatury przedmiotu oraz obliczenia dotyczące koncentracji przestrzennej eksportu i importu polskich województw za pomocą wskaźnika dywersyfikacji. W artykule zastosowano metodę badań opisowych oraz wyjaśniających.

Wnioski – Przedstawienie udziału poszczególnych województw w eksporcie i imporcie Polski oraz zakresu koncentracji przestrzennej mierzonej wskaźnikiem dywersyfikacji w latach 1994–2019.

¹ Artykuł wplłynął 06.06.2022, zaakceptowano 21.12.2022.

Oryginalność/wartość/implikacje/rekomendacje – Zakres koncentracji przestrzennej eksportu i importu wyrażony wskaźnikiem dywersyfikacji w analizowanym okresie 1994–2019 nie ulegał znaczącym zmianom, a liczba województw odpowiadająca za minimum 75% polskiego eksportu była nieco wyższa niż w przypadku importu. Jednocześnie z roku na rok wzrasta znaczenie kategorii „województwo niesklasyfikowane” – prawie 1/4 polskiego eksportu oraz blisko 1/5 importu nie jest przypisana do żadnego województwa, co implikuje spadek znaczenia wartości metodologicznej wskaźnika dywersyfikacji.

Słowa kluczowe: eksport, import, handel zagraniczny, województwo, region, Polska, wskaźnik dywersyfikacji, koncentracja przestrzenna.

EXPORT AND IMPORT ACTIVITY OF THE VOIVODESHIPS IN POLAND IN THE CONTEXT OF THE SPATIAL CONCENTRATION MEASURED BY THE INDICATOR OF DIVERSIFICATION

Summary

Purpose – The aim of the article is to diagnose the export and import activity of Polish voivodships through the prism of spatial concentration, and to investigate whether the import diversification index is the same as the export diversification index, and whether the diversification index loses its methodological value in determining both export and import activity of Polish voivodships due to the difficulties in assigning trade flows to a specific voivodeship.

Research method – The article contains an analysis based on a review of the literature and calculations regarding the spatial concentration of exports and imports of Polish voivodships using the diversification index. The article uses the method of descriptive and explanatory research.

Results – Presentation of the share of voivodships in Poland's export and import and the scope of spatial concentration measured by the diversification index in 1994–2019.

Originality/value/implications/recommendations – The scope of spatial concentration of exports and imports expressed by the diversification index, in the analyzed period 1994–2019, did not change significantly, and the number of voivodships responsible for at least 75% of Polish exports was slightly higher than in the case of imports. At the same time, the importance of the 'non-classified voivodeship' category increasing each year – almost 1/4 of Polish exports and almost 1/5 of imports are not assigned to any voivodeship, which implies a decrease in the significance of the methodological value of the diversification index.

Keywords: export, import, foreign trade, voivodeship, region, Poland, diversification index, spatial concentration.

JEL classification: F10, F14, F17, C43

1. Wprowadzenie

W analizach polskiego handlu zagranicznego na poziomie regionalnym wykorzystuje się miary i wskaźniki, pozwalające na oszacowanie eksportu i importu w województwach. Miarą obrazującą wkład regionów do ogólnokrajowej wymiany handlowej jest wskaźnik kontrybucji, czyli udziału w całości importu i eksportu kraju, który może być mierzony za pomocą wskaźnika dywersyfikacji. Niższy wskaźnik oznacza wyższy poziom koncentracji, zaś wyższy wskaźnik jest jednoznaczny z niższym poziomem koncentracji.

Wymiana towarów i usług z partnerami zagranicznymi pozostaje kluczowym czynnikiem rozwoju polskich województw. W niniejszym artykule zaprezentowana została sytuacja związana z rozwojem handlu zagranicznego w Polsce, a uwagę skupiono na aktywności eksportowej i importowej województw w kontekście zakresu koncentracji przestrzennej mierzonej wskaźnikiem dywersyfikacji. Celem artykułu jest określenie koncentracji geograficznej eksportu i importu województw w Polsce w latach 1994–2019 na tle handlu międzynarodowego Polski. Okres badawczy determinowany był dostępnością danych, przy czym ze względu na ogłoszenie pandemii COVID-19 okres analizy kończy się na 2019 roku. Bezpośrednio z celu pracy wynikają dwie hipotezy badawcze, które zostały sformułowane następująco: H1: wskaźnik dywersyfikacji importu jest niższy niż wskaźnik dywersyfikacji eksportu, H2: wskaźnik dywersyfikacji traci swoją wartość metodologiczną w określaniu aktywności zarówno eksportowej, jak i importowej polskich województw na skutek trudności w przypisaniu strumieni handlu do konkretnego województwa. Po przeanalizowaniu zróżnicowania aktywności eksportowej i importowej województw w Polsce w latach 1994–2019 podkreślone zostało znaczenie kategorii „województwo niesklasyfikowane”.

2. Rola handlu zagranicznego w rozwoju regionów w aspekcie teoretycznym

Handel zagraniczny wiąże się z wyższością gospodarki otwartej nad zamkniętą, co wprost oznacza, że podmioty aktywne na rynku międzynarodowym zyskują, natomiast podmioty zamknięte na handel zagraniczny tracą [Rymarczyk, 2010, s. 277–278; Jaszczyński, 2016, s. 375–377]. O roli handlu zagranicznego w gospodarce decyduje szereg jej aspektów, do których zalicza się przede wszystkim wpływ na wielkość i strukturę PKB, a ponadto: postęp technologiczny, konkurencję, osiągnięcie korzyści skali, efekt demonstracji, obniżenie kosztów produkcji,

większy wybór dla konsumentów [Budnikowski, 1996, s. 85–106; Rymarczyk, 2010, s. 277–278; Orłowska, 2013, s. 69]. W notatce genewskiej z 2014 roku [UNCTAD, 2014] uzasadniono m.in., jak potężnym bodźcem dla rozwoju gospodarczego jest handel międzynarodowy.

Tradycyjne teorie handlu nie wyjaśniają, dlaczego podobne regiony rozwijają się różnorodnie, a co za tym idzie charakteryzują się różnymi wskaźnikami wzrostu gospodarczego [Ottaviano, Puga, 1997]. Teoria lokalizacji koncentruje się na zmianach w bazie eksportowej [North, 1955; Tiebout, 1956], a teoria nowej geografii ekonomicznej wypełnia lukę pozostawioną przez tradycyjne teorie handlu, tłumacząc przyczyny zróżnicowania rozwoju regionalnego pod względem poziomu rozwoju gospodarczego. Podejście to obecne jest w pracy M. Fujita, P. Krugmana i A. Venables'a [1999], w której podjęto próbę wyjaśnienia przyczyn tworzenia się konkurencji oraz rozwoju handlu między regionami. Główną rolę przy inicjowaniu wymiany odgrywają rosnące korzyści skali, które występują w sytuacji koncentracji działalności w danym regionie. Czynniki wzrostu dzieli się na czynniki pierwszorzędne i drugorzędne. Te pierwsze to surowce naturalne i położenie geograficzne, natomiast drugorzędne to odzwierciedlenie ludzkiej działalności i sił produkcyjnych. Transport i handel zagraniczny to najważniejsze aspekty czynników drugorzędnych, które w znacznym stopniu wpływają na podwyższenie poziomu rozwoju ekonomicznego w regionach [Rodrik, 2001].

Nowa geografia ekonomiczna oraz koncepcja bazy eksportowej nie rozwijają w pełni problemu wpływu handlu zagranicznego na rozwój regionów [Gałązka, 2017]. Do teoretycznych koncepcji handlu zagranicznego, które są przydatne dla analiz eksportu i importu na poziomie regionalnym, zalicza się: standardowy model handlu zagranicznego, model proporcji czynników produkcji, handel typu wewnątrzgałęziowego, technologiczne teorie handlu, koncepcję grawitacji, koncepcję nakładania się popytu, regionalne saldo obrotów handlowych [Gawlikowska-Hueckel, Umiński, 2005, s. 9–14]. Na poziomie regionów zachodzą dynamiczne zmiany zarówno w wolumenie, jak i strukturze obrotów handlowych. Jednocześnie nie są w Polsce prowadzone na szeroką skalę badania dotyczące obrotów handlowych na poziomie województw [Umiński, 2004].

3. Metodyka szacowania eksportu i importu na poziomie regionalnym

Podejmując próbę szacowania eksportu i importu na poziomie regionalnym, warto pamiętać o ograniczeniach i wyzwaniach związanych z pozyskiwaniem

danych pierwotnych w ramach badań. Do utrudnień w przypisaniu obrotów handlowych do danego regionu zalicza się [GUS, 2013]: udział pośredników handlowych działających w innym regionie; funkcjonowanie grup przedsiębiorstw, gdzie niełatwo przyporządkować daną wartość eksportu i importu do konkretnego przedsiębiorstwa, ponieważ wymiana handlowa realizowana jest w sferze całej grupy, a nie zakładu produkcyjnego; realizację wymiany towarowej z zagranicą przez podmioty zagraniczne, które nie mają stałej siedziby działalności w Polsce. Do wskaźników i miar obrotów handlu zagranicznego w regionach zalicza się [Gawlikowska-Hueckel, Umiński, 2005, s. 15–16]: wskaźniki w strumieniach handlu (wartości eksportu, importu oraz salda, wskaźnik średniej dynamiki wzrostu eksportu, wskaźnik eksportu, importu i salda *per capita*, wskaźnik pokrycia importu eksportem – *trade coverage index*, wskaźnik relacji wartości regionalnego eksportu do wartości przychodów ze sprzedaży) oraz miary struktury w czasie (struktura regionalna eksportu, czyli udział województw w eksporcie kraju, struktura regionalna importu, czyli udział województw w imporcie kraju, struktura regionalna salda handlu zagranicznego, czyli udział województw w saldzie obrotów handlowych w kraju). Ukazywanie zmian w czasie informuje o konkurencyjności regionu względem innych regionów.

Od 1 stycznia 1992 roku do 30 kwietnia 2004 roku źródłem informacji dla statystyki handlu zagranicznego Polski był dokument zgłoszenia celnego zwany Jednolitym Dokumentem Administracyjnym (Single Administrative Document – SAD) [European Commission, 2015]. Od 1 maja 2004 roku dane o obrotach handlowych Polski z zagranicą oparte są na systemach INTRASTAT [Lazarowicz, 2019] i EXTRASTACIE [www 1], będących podstawą prowadzenia analiz i tworzenia rekomendacji [GUS, 2013, s. 41–48] oraz na alternatywnych źródłach danych, wykorzystywanych od 1 stycznia 2006 roku do rejestracji obrotów tzw. „towarami specyficznymi”. Dane pochodzące z wymienionych źródeł gromadzone są w Centrum Analitycznym Administracji Celnej (CAAC).

4. Metodologia badania

Na poziomie regionalnym do określania różnicowania aktywności eksportowej i importowej województw w Polsce zostanie wykorzystany wskaźnik dywersyfikacji [Rogacki, 2001, s. 44]. Umożliwia on określenie zakresu koncentracji przestrzennej eksportu/importu oraz wskazuje na różnice regionalne występujące w Polsce. Wyższa wartość wskaźnika w porównaniu z poprzednim rokiem będzie oznaczała, że więcej województw posiada minimum 75% udział w tworzeniu

eksportu/importu. Innymi słowy, im wskaźnik niższy, tym większy jest poziom koncentracji przestrzennej, czyli mniejsza liczba województw tworzy minimum 75% eksportu/importu Polski.

Wskaźnik dywersyfikacji przedstawia się następująco:

$$W_d = W_s - \frac{(a + b + \dots + m) - 75}{m}$$

gdzie:

W_d – wskaźnik dywersyfikacji

W_s – surowy wskaźnik dywersyfikacji równy najmniejszej liczbie elementów danej struktury (województw) obejmujących łącznie minimum 75% udziału

a, b, \dots, m – udział kolejnych województw składających się na W_s

W analizie handlu zagranicznego według województw istnieją pewne ograniczenia metodologiczne. Kluczem do zaszeregowania strumieni eksportu i importu do poszczególnych województw jest lokalizacja eksportera i importera, przy czym stosowana jest metoda przedsiębiorstw. Zatem do danego województwa mogą być przypisane obroty przedsiębiorstw pośredniczących w handlu zagranicznym, czyli eksportujących towary wyprodukowane w innych województwach [Maćkowiak, 2018].

Podmiotem badania jest 16 województw, które zostały utworzone na mocy ustawy z lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego Polski. Udziały poszczególnych województw w generowaniu produktu krajowego brutto (PKB) w 2019 roku były znacznie zróżnicowane. Ponad połowę krajowej wartości PKB wytworzyły województwa: śląskie, wielkopolskie, dolnośląskie, małopolskie oraz warszawskie stołeczne (Warszawa). Udział województwa śląskiego w tworzeniu PKB Polski wyniósł 12,2%, wielkopolskiego – 9,9%, dolnośląskiego – 8,3%, małopolskiego – 8,1%, warszawskiego stołecznego – 17,6%. W województwie łódzkim, pomorskim i mazowieckim regionalnym udział ten wahał się w granicach 5–6% (odpowiednio: 6,0%, 5,9% i 5,3%). Udział od 3% do 4% dotyczy czterech województw: kujawsko-pomorskiego (4,3%), podkarpackiego (3,9%), lubelskiego (3,8%) i zachodniopomorskiego (3,7%). Do najbiedniejszych województw w Polsce zalicza się: opolskie (2,0%), lubuskie (2,1%), podlaskie (2,2%), świętokrzyskie (2,3%) i warmińsko-mazurskie (2,5%). Wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowała się na poziomie od 40,7 tys. zł w regionie lubelskim (68,4% średniej krajowej) do 131,0 tys. zł w regionie warszawskim stołecznym, co stanowiło 219,7% średniej krajowej [GUS 1, 2020; GUS 2, 2020].

5. Aktywność eksportowa i importowa województw w Polsce w latach 1994–2019

Na przestrzeni analizowanego okresu handel zagraniczny Polski uległ zmianom zarówno pod wpływem czynników wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Na handel zagraniczny wpływają czynniki strukturalne, polityczne oraz koniunkturalne. Istotne zmiany w zakresie handlu międzynarodowego Polski miały miejsce po 1989 roku i związane były ze zmianą systemu, otwarciem gospodarki, liberalizacją handlu oraz likwidacją ograniczeń eksportowych i importowych [Jaszczyński, 2016, s. 382]. O ile w 1990 roku saldo handlu zagranicznego Polski było dodatnie i wynosiło 4794 mln USD, o tyle 5 lat później w handlu zanotowano deficyt wynoszący 6155 mln USD. W 1990 roku import Polski wynosił 9528 mln USD, a głównymi partnerami były Niemcy z udziałem 20,1% w całym eksporcie, w dalszej kolejności zaś ZSRR (19,8%) i Włochy (7,5%). Wartość eksportu w tym czasie wyniosła 14322 mln USD, a do głównych partnerów należały Niemcy z udziałem 25,1%, ZSRR (15,3%) i Wielka Brytania (7,1%). W 1995 roku głównymi partnerami w imporcie były Niemcy, Włochy i Rosja, natomiast w eksporcie Niemcy, Holandia i Rosja. W roku 2000 Polska importowała głównie z Niemiec, Rosji i Włoch, a eksportowała przede wszystkim do Niemiec, Włoch i Francji. Wkrótce do czołowych importerów Polski dołączyły Chiny, a wśród głównych rynków eksportowych znalazły się Czechy. W 2017 roku wartość importu wyniosła 231035 mln USD – największy udział miały Niemcy 23,1%, Chiny (11,8%) i Rosja (6,4%), wartość eksportu zaś 231591 mln USD, a głównymi rynkami były Niemcy (27,5%), Wielka Brytania (6,4%) i Czechy (6,4%) [GUS 2018, s. 38; www 2]. Ograniczona objętość niniejszego opracowania pozwoliła jedynie na zasygnalizowanie problematyki handlu zagranicznego Polski i aktywności w tym zakresie. W dalszej części opracowania wartość eksportu oraz importu Polski przedstawiona będzie w walucie EUR.

W 2019 roku eksport Polski wyniósł 235,8 mld EUR i był wyższy o 5,5%, licząc rok do roku, natomiast import wyniósł 234 mld EUR, co oznacza wzrost o 2,6% r/r [www 3]. W wymianie handlowej największy udział miał eksport i import maszyn, urządzeń przemysłowych i sprzętu transportowego. W polskim handlu zagranicznym od lat dominują rynki UE. W tabeli 1 przedstawione zostały obroty towarowe handlu zagranicznego Polski.

Cechą polskiego handlu zagranicznego do 2014 roku było wyraźnie szybsze tempo rozwoju importu niż eksportu. Począwszy od 2015 roku, poza rokiem 2018, eksport miał niewielką przewagę nad importem. Eksport oraz import w Polsce pod względem struktury PKD [www 4] pokazuje zdecydowaną dominację w warto-

ściach bezwzględnych sekcji C – przetwórstwo przemysłowe oraz sekcji G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle [*Handel zagraniczny...*, 2018, s. 22].

TABELA 1

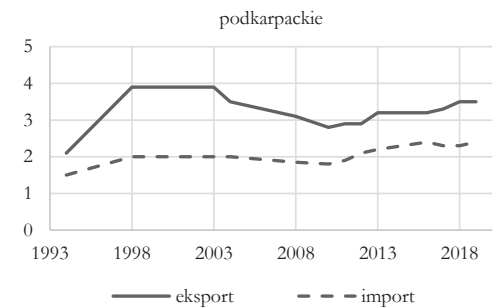
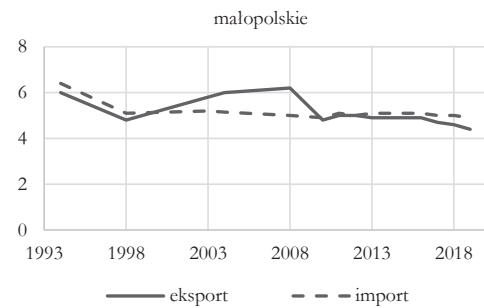
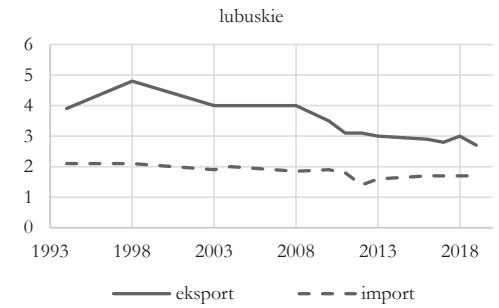
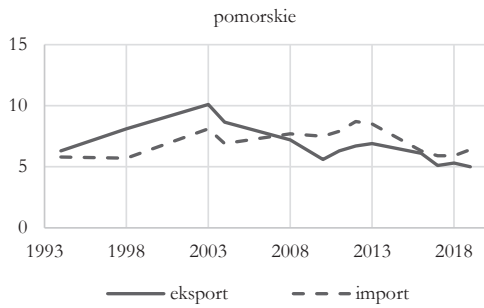
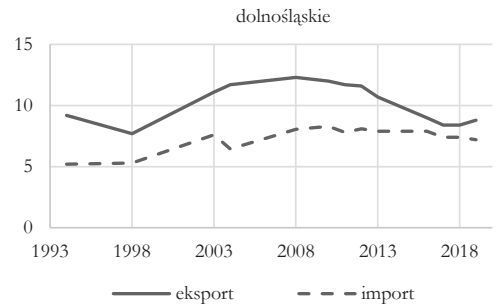
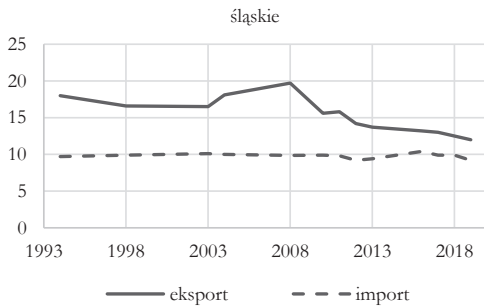
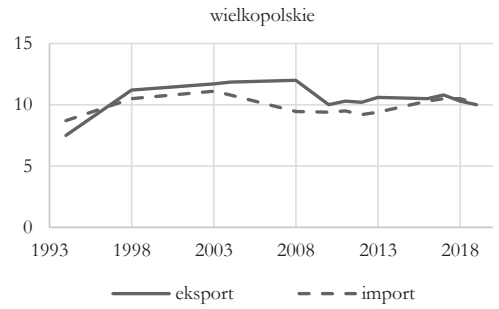
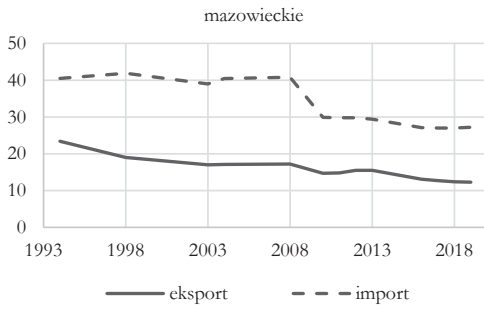
Obroty handlu zagranicznego Polski w latach 2000–2019, mld EUR

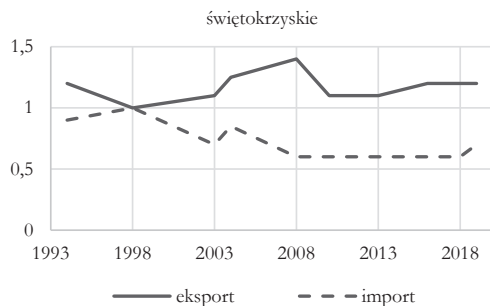
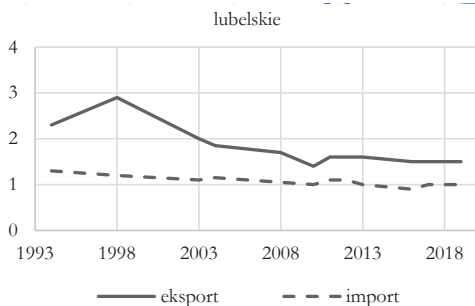
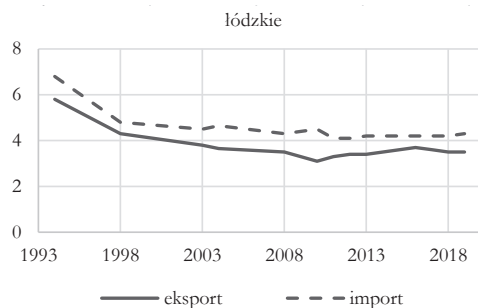
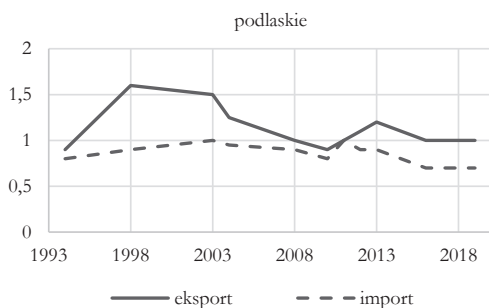
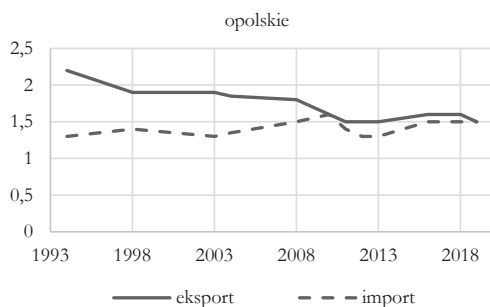
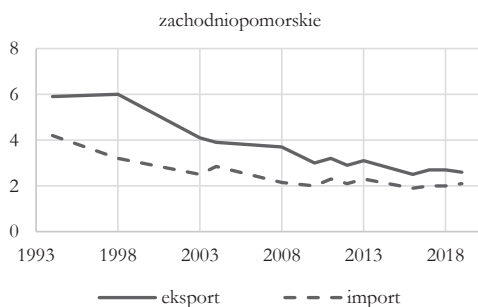
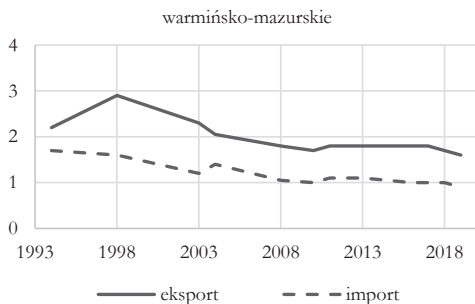
Rok	Eksport	Import	Rok	Eksport	Import
2000	39,0	52,3	2010	118,1	129,0
2001	46,5	55,1	2011	132,5	145,8
2002	49,3	57,0	2012	141,0	149,2
2003	53,8	58,9	2013	149,1	149,4
2004	58,6	65,2	2014	158,6	161,9
2005	70,6	75,1	2015	172,1	169,9
2006	86,0	93,9	2016	177,4	174,5
2007	98,2	114,6	2017	201,9	200,5
2008	112,8	136,3	2018	223,5	228,0
2009	95,5	103,2	2019	235,8	234,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [GUS, 2019].

Aktywność eksportowa i importowa polskich województw determinowana jest przede wszystkim ich położeniem geograficznym, potencjałem ekonomicznym i społecznym, strukturą przemysłu i jego innowacyjnością, napływem kapitału, barierami własnymi danego regionu, a jednocześnie położeniem kraju partnera, jego potencjałem gospodarczo-społecznym, barierami oraz stabilnością gospodarczą i polityczną. Powiązania województw z rynkiem światowym, ukazane jako ich udział w eksporcie i imporcie Polski, zostały przedstawione na rysunku 1. W roku 2019 na terenie Polski działało 44 820 przedsiębiorstw zajmujących się eksportem towarów i usług na rynki zagraniczne [*Handel zagraniczny...*, 2020, s. 14].

Udział województw w eksporcie i imporcie Polski w latach 1994–2019, %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej [www 5].

Dominujące znaczenie zarówno w eksporcie, jak i imporcie ma województwo mazowieckie, ale jego udział w analizowanym okresie wyraźnie maleje. W 1994 roku udział ten w eksporcie Polski wynosił 23,4%, natomiast w 2019 roku 12,3%. W drugim pod względem udziału w eksporcie województwie śląskim sytuacja jest podobna – w 1994 roku udział wynosił 18%, zaś w 2019 roku wyniósł 12%.

Najwięksi eksporterzy wśród polskich województw, czyli mazowieckie, śląskie i wielkopolskie, wygenerowały ponad 1/3 całego polskiego eksportu, a udział każdego z nich przekraczał w 2019 roku 10% wartości polskiego eksportu. Udział województwa dolnośląskiego wyniósł 8,8%. Udział województwa pomorskiego wyniósł 5%, natomiast małopolskiego – 4,4%. Kolejne województwa miały udział poniżej 4%: łódzkie – 3,5%, podkarpackie – 3,5%, lubuskie – 2,7%, kujawsko-pomorskie – 2,7%, zachodniopomorskie – 2,6%. Udział pozostałych województw był niższy niż 2%. Najniższy udział w tworzeniu eksportu Polski ma województwo podlaskie (1%).

Jeżeli chodzi o udział w imporcie to, podobnie jak w przypadku eksportu, największe znaczenie miały trzy województwa (mazowieckie 27,2%, wielkopolskie 10,1%, śląskie 9,2%), odpowiadające w 2019 roku za niemalże 50% polskiego importu. Udział pozostałych województw był następujący: dolnośląskie – 7,2%, pomorskie – 6,4%, małopolskie – 4,9%, łódzkie – 4,3%, podkarpackie – 2,4%, kujawsko-pomorskie – 2,4%, zachodniopomorskie – 2,1%, lubuskie – 1,7%, opolskie – 1,5%, warmińsko-mazurskie – 0,9%, lubelskie – 1%, podlaskie – 0,7%, świętokrzyskie – 0,7%.

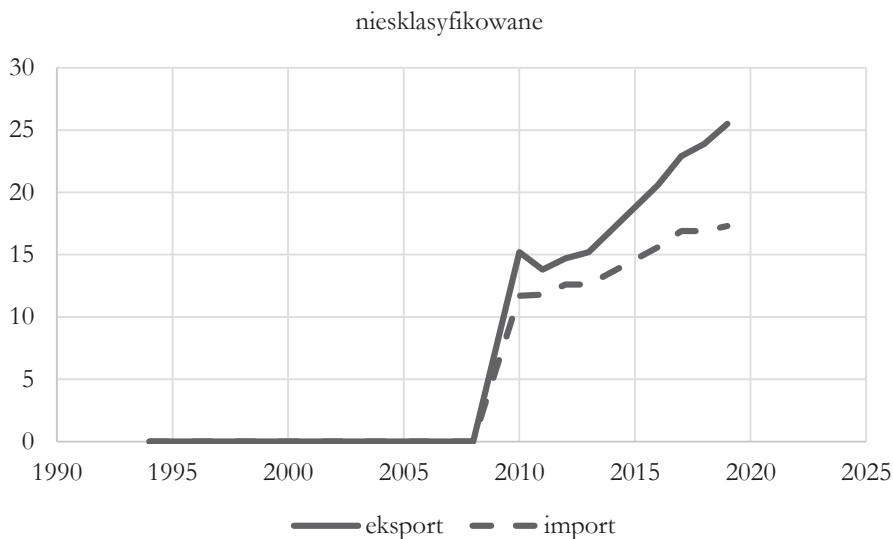
Przewaga udziału w eksporcie nad udziałem w imporcie charakteryzuje 11 województw. Natomiast przewaga importu nad eksportem najbardziej wyraźna jest w przypadku województwa mazowieckiego. Należy podkreślić, że zarówno w eksporcie, jak i imporcie wzrasta udział kategorii „województwo niesklasyfikowane”. W 2019 roku jej udział w przypadku eksportu wyniósł 25,5%, natomiast w imporcie 17,3% (rysunek 2).

Wzrost udziału kategorii „niesklasyfikowane” wynika z rozwoju przedsiębiorstw eksportujących oraz ich działalności prowadzonej w różnych województwach. Skutkiem jest trudność w dokładnym przypisaniu kierunków i udziałów w eksporcie i imporcie poszczególnych województw.

Wzrost udziału „niesklasyfikowanego” zarówno w przypadku eksportu, jak i importu bezpośrednio wpływa na notowany w statystykach spadek udziału poszczególnych województw w handlu zagranicznym Polski mierzony wskaźnikiem kontrybucji. Na tym tle warto przeanalizować zmiany, jakie zachodziły na przestrzeni ostatnich 15 lat w zakresie koncentracji przestrzennej eksportu i importu w Polsce wyrażone wskaźnikiem dywersyfikacji.

RYSUNEK 2

Kategoria „województwo nieklasyfikowane” – udział w eksporcie i imporcie Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej [www 5].

5. Wskaźnik dywersyfikacji eksportu i importu województw w Polsce

W 1994 roku na 76,3% polskiego eksportu składało się 7 województw ($W_d = 6,78$), a rok później 8 województw ($W_d = 7,33$), które tworzyły 78,2% polskiego eksportu. W kolejnych latach wskaźnik dywersyfikacji był niższy, wskazując tym samym na wyższy poziom koncentracji przestrzennej polskiego eksportu. W 2019 roku W_d wyniósł natomiast 7,32, wskazując tym samym, że na 73,6% polskiego eksportu składało się 7 województw: mazowieckie z udziałem 12,3%, śląskie – 12%, wielkopolskie – 10%, dolnośląskie – 8,8%, pomorskie – 5%, małopolskie – 4,4% oraz kategoria „nieklasyfikowane” ze wspomnianym udziałem 25,5%.

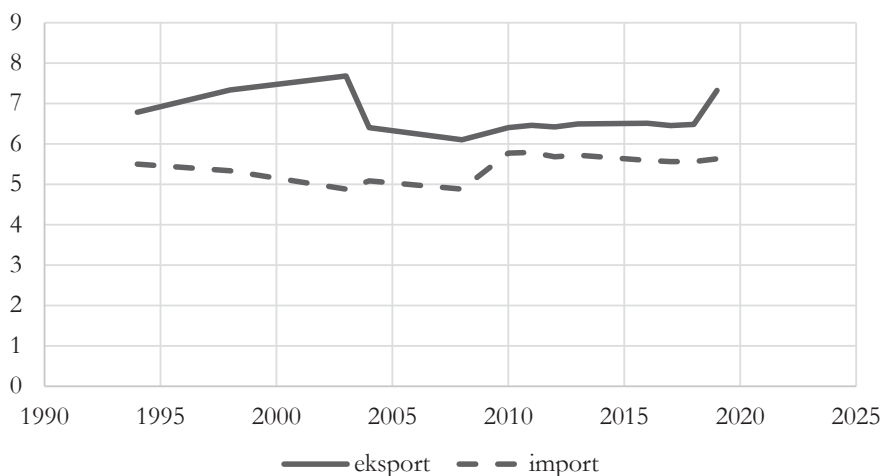
W przypadku importu w 1994 roku poziom koncentracji przestrzennej był wyższy niż w przypadku eksportu i wynosił 5,5. Dominujący był wówczas udział województwa mazowieckiego w polskim eksporcie (40,5%). Wzrost od roku 2010 kategorii „województwo nieklasyfikowane” spowodował, że udział województwa mazowieckiego spadł w 2019 roku do 27,2%. W 2019 roku W_d wyniósł 5,63, oznaczając tym samym, że na 77,4% polskiego eksportu złożyło się 5 województw: wspomniane mazowieckie, a poza tym wielkopolskie (10,1%), śląskie (9,2), dolno-

śląskie (7,2%), pomorskie (6,4%) oraz eksport nieprzypisany do żadnego województwa ze wspomnianym udziałem 17,3%.

Wskaźnik dywersyfikacji jest niższy dla importu niż eksportu, co oznacza, że większa liczba województw składa się na minimum 75% polskiego eksportu niż importu. Kształtowanie się zróżnicowania aktywności eksportowej i importowej wyrażonej wskaźnikiem dywersyfikacji zostało przedstawione na rysunku 3.

RYSUNEK 3

Wskaźnik dywersyfikacji eksportu i importu w latach 1994–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej [www 5].

Jak wynika z obliczeń wskaźnika dywersyfikacji, na koncentrację przestrzenną eksportu składa się obecnie 6 województw oraz kategoria „niesklasyfikowane”. Zakres koncentracji przestrzennej importu jest wyższy (wskaźnik dywersyfikacji jest niższy) i obejmuje obecnie 5 województw plus „województwo niesklasyfikowane”. W związku z rosnącym trendem, zarówno w przypadku nieprzypisanego do żadnego województwa udziału w eksporcie, jak i imporcie, w najbliższych latach coraz trudniejsze będzie zaklasyfikowanie strumienia handlu do konkretnego regionu/województwa.

6. Zakończenie

Na przestrzeni analizowanego okresu obok szesnastu polskich województw pojawiała się kategoria „niesklasyfikowane”, ponieważ nie zawsze możliwe jest

zaklasyfikowanie strumienia handlu do konkretnego województwa. Trudności metodologiczne mogą wynikać także z tego, że podział na województwa dokonywany jest na podstawie bieżącej bazy Regon, która zawiera informacje wyłącznie o aktywnych przedsiębiorstwach. Zróżnicowania aktywności eksportowej i importowej województw w Polsce determinowane jest ich rozwojem społeczno-gospodarczym, potencjałem innowacyjnym oraz intensywnością kontaktów i związkami handlowymi z partnerami, co może stanowić w przyszłości przedmiot dalszych badań w zakresie znaczenia województw w handlu zagranicznym Polski.

Wyniki przeprowadzonych badań empirycznych potwierdzają postawione we wstępie hipotezy. Zakres koncentracji przestrzennej eksportu i importu wyrażony wskaźnikiem dywersyfikacji w analizowanym okresie 1994–2019 nie uległ znaczącym zmianom, a liczba województw odpowiadająca za minimum 75% polskiego eksportu była nieco wyższa niż w przypadku importu. Największy udział w polskim eksporcie miało 6 następujących województw: śląskie, mazowieckie, wielkopolskie, dolnośląskie, pomorskie, małopolskie. W przypadku importu za minimum 75% polskiego importu odpowiadało 5 województw: mazowieckie, wielkopolskie, śląskie, dolnośląskie i pomorskie. Analiza zawarta w niniejszym artykule pokazuje, że znaczenie wskaźnika dywersyfikacji do badania zróżnicowania natężenia eksportu i importu poszczególnych województw w Polsce z roku na rok spada, ponieważ wzrasta wartość eksportu i importu nieprzypisanego do żadnego województwa. Zatem struktura udziału województw w eksporcie/importcie krajowym jest nieco zaniżona, ponieważ pomija ich ewentualny udział w wymianie niesklasyfikowanej. Sytuację tę determinuje wzrost znaczenia obrotów handlowych przedsiębiorstw działających w więcej niż jednym województwie. Prawie 1/4 polskiego eksportu nie jest przypisana do żadnego województwa, a blisko 1/5 importu składa się na kategorię „województwo niesklasyfikowane”.

Literatura

- Budnikowski A., 1996, *Rola handlu zagranicznego w gospodarce*, [w:] tegoż, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa.
- Departament Polityki Regionalnej, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2018.
- European Commission, 2015, *The single administrative document (SAD)*, https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-procedures/general-overview/single-administrative-document-sad_en [data dostępu: 11.03.2023].
- Fujita M., Krugman P., Vanables A., 1999, *The spatial economy: cities, regions and international trade*, The MIT Press, Cambridge.

- Gałązka A., 2017, *Teoretyczne podstawy rozwoju regionalnego – wybrane teorie, czynniki i bariery rozwoju*, „Studia BAS”, nr 1(49), s. 9–61.
- Gawlikowska-Hueckel K., Umiński S., 2005, *Handel zagraniczny Małopolski, Metodologia badań oraz analiza obrotów w latach 2000–2004*, Departament Gospodarki i Infrastruktury, Kraków.
- GUS 1, 2020, *Wstępne szacunki produktu krajowego brutto w przekroju regionów w 2019 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-w-przekroju-regionow-w-2019-roku,8,3.html> [data dostępu: 11.03.2023].
- GUS 2, 2020, *Rocznik statystyczny województw*, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5515/4/15/1/rocznik_statystyczny_województw_2020.pdf [data dostępu: 11.03.2023].
- GUS, 2013, *Handel zagraniczny w województwach (NTS 2)*, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6339/5/1/1/handel_zagraniczny_w_województwach_nts_2.pdf [data dostępu: 11.03.2023].
- GUS, 2013, *Handel zagraniczny w województwach (NTS 2)*, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6339/5/1/1/handel_zagraniczny_w_województwach_nts_2.pdf [data dostępu: 11.03.2023].
- GUS, 2018, *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego*, Warszawa.
- GUS, 2019, *Informacja o handlu zagranicznym Polski na koniec grudnia 2018*, <https://www.gov.pl/attachment/b425d51e-838e-41d1-9c9a-c96b8242cdb6> [data dostępu: 11.03.2023].
- Handel zagraniczny w Polsce i Małopolsce 2017*, 2018, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, <https://www.obserwatorium.malopolska.pl/eng/wp-content/uploads/sites/4/2019/01/Handel-zagraniczny-w-Polsce-i-Ma%C5%82opolsce-2017-kopia-2.pdf> [data dostępu: 11.03.2023].
- Handel zagraniczny w Polsce i Małopolsce 2019*, 2020, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Polityki Regionalnej, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, https://www.obserwatorium.malopolska.pl/wp-content/uploads/2019/01/handel_zagraniczny_2017.pdf [data dostępu: 11.03.2023].
- Jaszczynski M., 2016, *Znaczenie handlu zagranicznego w rozwoju gospodarczym*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, Nauki Ekonomiczne”, t. XXIII, s. 373–384.
- Lazarowicz A., 2019, *Co to jest Intrastat i z czym się wiąże?*, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/co-to-jest-intrastat> [data dostępu: 11.03.2023].
- Maćkowiak H., 2018, *Zmiany w handlu zagranicznym województwa wielkopolskiego*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, nr 44, s. 33–52.
- North D.C., 1955, *Location Theory and Regional Economic Growth*, „Journal of Political Economy”, t. 63(3), s. 243–258.
- Orłowska R., 2013, *Korzyści z handlu międzynarodowego w świetle teorii*, [w:] *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. Oziewicz E., Michałowski T., PWE, Warszawa.
- Ottaviano G., Puga D., 1997, *Agglomeration in the Global Economy: A Survey of the New Economic Geography*, Centre for Economic Performance Discussion Paper 356, Centre for Economic Performance, London School of Economics, London.

- Rodrik D., 2001, *Institutions, Integration and Geography: In Search of the Deep Determinants of Economic Growth*, <https://drodrik.scholar.harvard.edu/publications/institutions-integration-and-geography-search-deep-determinants-economic> [data dostępu: 11.03.2023].
- Rogacki H., 2001, *Zróżnicowanie aktywności eksportowej i importowej województw w Polsce*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG”, nr 3, s. 43–50.
- Rymarczyk J., 2010, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWN, Warszawa.
- Tiebout Ch.M., 1956, *Exports and regional economic growth*, „Journal of Political Economy”, Vol. 64, No. 2.
- Umiński S., 2004, *Transfer technologii do Polski przez kapitał zagraniczny*, [w:] *Rynek usług finansowych w UE – szanse i wyzwania dla Polski*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań.
- UNCTAD, 2014, *The role of international trade in the post-2015 development agenda*, https://unctad.org/system/files/official-document/cid33_en.pdf [data dostępu: 11.03.2023].
- www 1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:cx00-04&from=EN> [data dostępu: 6.06.2022].
- www 2, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-w-przekroju-regionow-w-2019-roku,8,3.html> [data dostępu: 6.06.2022].
- www 3, https://www.paih.gov.pl/polska_w_liczbach/gospodarka [data dostępu: 6.06.2022].
- www 4, <http://prod.ceidg.gov.pl> [data dostępu: 6.06.2022].
- www 5, <https://www.gov.pl/web/gov/uzyskaj-informacje-o-obrotach-towarowych-z-zagranica> [data dostępu: 6.06.2022].